УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕС-ОСВІТИ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Перший проректор
_____/А. М. Гедзик /
«05» квітня 2022 р.

ПРОГРАМА
мультидисциплінарного атестаційного екзамену для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування (ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»)

ПОГОДЖЕНО
науково-методична комісія ННІ економіки та бізнес-освіти
протокол № 5 від «28» березня 2022 р.
Голова НМК
_____ доц. Н. О. Пачева

СХВАЛЕНО
кафедра фінансів, обліку та економічної безпеки
протокол № 10 від «28» березня 2022 р.
В. о. завідувача кафедри
_____ доц. Н. І. Гвоздєй

Умань – 2022

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Атестація здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини здійснюється відповідно до Законів України «Про вищу освіту» (№ 1556-VII від 01.07.2014 р.), «Про освіту» (№ 2145-VIII від 05.09.2017 р.), «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» (№ 5026-VI від 22.06.2012 р.), Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» (№ 1341 від 23.11.2011 р.), інших нормативних актів України з питань освіти, освітньо-професійної програми, Статуту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Атестація випускників здійснюється Екзаменаційною комісією з метою встановлення відповідності засвоєних здобувачами вищої освіти компетентностей та досягнутих програмних результатів навчання вимогам освітньо-професійної програми «Фінанси, банківська справа та страхування» за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування після завершення теоретичної та практичної частини навчання. Атестація передбачає перевірку досягнення випускниками результатів навчання, встановлених освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська справа та страхування» підготовки фахівців зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування за освітнім ступенем «Бакалавр».

Перелік професійних дисциплін до мультидисциплінарного атестаційного екзамену за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування освітнього ступеня «Бакалавр»:

1. Фінансовий ринок.
2. Фінанси підприємств.

ПЕРЕЛІК ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРА ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 072 ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ (ОПП «ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ»)

1. Сучасні знання основних положень сучасних економічних теорій і основ управління та їх використання в банківській справі.
2. Базові знання національної та міжнародної нормативно-правової бази банківської системи.
3. Сучасні уявлення про закономірності функціонування фінансово-кредитних установ (банків, недержавних пенсійних фондів, факторингових компаній, ломбардів, страхових, лізингових компаній).
4. Сучасні знання про страховий захист майнових інтересів юридичних і фізичних осіб, організацію страхового ринку та діяльність страхових компаній.
5. Базові знання бухгалтерського обліку та аналізу фінансово-господарської діяльності.
6. Сучасні уявлення про інвестування, обмеження фінансових ризиків в інвестиційній діяльності.
7. Сучасні уявлення про організацію біржової, депозитарної, розрахунково-клірингової діяльності та здійснення операцій на фінансовому ринку.
8. Здатність використовувати професійно-профільовані знання і навички із здійснення банківських операцій та узгодження економічних інтересів банківських установ і клієнтів.
9. Здатність відкривати рахунки, депозити й отримувати кредити в комерційних банках, контролювати їх розрахунково-касове обслуговування.
10. Здатність управляти активами фінансово-кредитних установ, нефінансових корпорацій та домогосподарств.
11. Здатність проводити різні види страхування; укладати договори страхування; правильно визначати відповідну страхову суму.
12. Володіння бухгалтерськими процедурами в рамках фінансового обліку базових операцій банку; здатність використовувати інформаційні можливості фінансових звітів банку для оцінки його фінансового стану.
13. Здатність складати фінансову та оперативну звітність, використовувати її як інструмент фінансового аналізу й управління фінансами підприємства.
14. Здатність обґрунтовувати типові інвестиційні рішення, контролювати і розв’язувати системні ситуації, оцінювати ефективність інвестиційної діяльності.
15. Здатність використовувати існуючі фінансові інструменти при здійсненні операцій на фінансовому ринку.
16. Здатність самостійно аналізувати результати діяльності фінансово-кредитної установи та приймати управлінські рішення на основі результатів аналізу.
17. Здатність застосовувати прогресивні форми та методи планування для розвитку банківського бізнесу.
18. Здатність прийняття типових рішень щодо операційної, аналітичної та управлінської діяльності фінансово-кредитних установ.
19. Здатність застосовувати прийоми та методи економічних досліджень для оцінки доходності та ризику фінансових інструментів і різноманітних послуг фінансових посередників.
20. Здатність використовувати методики та сучасні інформаційні системи і технології, які застосовуються у банківській діяльності.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Фінансовий ринок

Фінансовий ринок: сутність, функції

Предмет дисципліни «Фінансовий ринок».

Передумови виникнення фінансового ринку. Рух фінансових потоків в економіці. Попит і пропозиція фінансових ресурсів.

Роль та функції фінансового ринку. Перерозподіл фінансових фондів. Забезпечення руху фінансових потоків в економіці. Перетворення заощаджень в інвестиції. Прямий та опосередкований контроль за фінансовими операціями.

Склад суб'єктів фінансового ринку. Класифікація суб'єктів фінансового ринку: за формою (домашні господарства, господарюючі суб'єкти, держава); за функціями (емітенти, інвестори, фінансові установи, інститути інфраструктури ринку фінансових послуг). Споживачі та оференти фінансових послуг.

Система взаємодії суб'єктів фінансового ринку.

Регулювання фінансового ринку

Основні завдання державного регулювання фінансового ринку. Поняття ліквідності ринку та платоспроможності фінансових посередників.

Захист прав споживачів фінансових послуг. Органи державного регулювання ринку фінансових послуг в Україні. Національний банк України. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг та ін.

Регулювання діяльності окремих видів фінансових інститутів.

Нормативи здійснення операцій комерційними банками. Регулювання діяльності кредитних спілок. Нормативи посередницької діяльності довірчих товариств. Регулювання операцій інвестиційних фондів. Регулювання операцій пенсійних фондів. Державне регулювання послуг страхових компаній. Державне регулювання діяльності торговців цінними паперами.

Державне регулювання діяльності суб'єктів інфраструктури фінансового ринку. Вимоги щодо діяльності організаційно оформлених ринків (бірж, торговельно-інформаційних систем).

Організація фінансового моніторингу на фінансового ринку. Поняття фінансового моніторингу. Суб'єкти первинного фінансового моніторингу.

Фінансові посередники

Поняття фінансового посередництва. Спрощене поняття фінансового посередництва. Комплексне поняття фінансового посередництва.

Функції фінансових посередників. Основні проблеми функціонування фінансових ринків за відсутності фінансових посередників. Трансакційні (трансляційні), трансформаційні послуги фінансових посередників, послуги з перейняття ризиків та додаткові послуги. Класифікація фінансових посередників.

Процентні ставки

Поняття процентної ставки та її види.

Банківська система. Спеціалізовані банки. Універсальні банки.

Небанківські фінансові установи. Кредитні спілки. Факторингові компанії. Лізингові компанії. Фінансові компанії. Інвестиційні трасти. Інвестиційні фонди. Пенсійні фонди. Страхові компанії. Інші види небанківських фінансових інститутів. Значення та цілі інституційного структурування ринку фінансових послуг.

Сегментарна структура ринку фінансових послуг

Сегментарна структура фінансового ринку.

Фінансові послуги на грошовому ринку. Суб'єкти грошового ринку. Інструменти

грошового ринку. Функції грошового ринку. Потреби споживачів послуг на грошовому ринку.

Фінансові послуги на валютному ринку. Суб'єкти валютного ринку. Поняття валюти. Функції валютного ринку. Потреби споживачів послуг на валютному ринку.

Фінансові послуги з перейняття ризиків. Суб'єкти ринку послуг з перейняття ризику. Ринок страхових послуг. Інструменти ринку страхових послуг. Місце та роль страхового ринку в процесі руху фінансових фондів. Ринок послуг з хеджування ризику. Інструменти ринку послуг з хеджування ризику. Місце та роль ринку послуг з хеджування ризику в процесі руху фінансових фондів і в структурі грошового, валютного, кредитного та фондового ринків.

Ризик і ціна капіталу

Управління ризику як вид фінансової послуги.

Управління ризику страховими компаніями. Форми страхування. Угоди по страхуванню життя як спосіб вкладання капіталу. Посередницькі операції на страховому ринку. Страхові брокери.

Управління ризику кредитними інститутами. Авальний і акцептний кредит.

Управління ризику при гарантуванні зобов'язань. Державні гарантії кредитів. Банківські та небанківські гарантії.

Строкові фінансові інструменти як засоби управління ризиком.

Ринок облігацій як складова ринку капіталів

Сутність ринку облігацій як складова ринку капіталів.

Система інфраструктури ринку облігацій. Організаційно оформлені ринки облігацій (біржі, торговельно-інформаційні системи). Національна депозитарна система. Розрахунково-клірингові установи. Інформаційно-аналітичні та рейтингові системи.

Функції та взаємозв'язок окремих елементів інфраструктури ринку облігацій.

Ринок пайових цінних паперів

Сутність пайових цінних паперів. Фінансування операцій з емісії цінних паперів. Види обслуговування емісійних операцій на фондовому ринку. Андеррайтинг.

Емісійна діяльність держави на фондовому ринку. Випуск облігацій державних позик та бюджетна політика держави.

Посередницькі послуги при вкладанні капіталу в цінні папери. Брокерські послуги торговців цінними паперами. Строкові операції з цінними паперами. Ф'ючерсні та опціонні біржі.

Управління інвестиціями в цінні папери. Управління цінними паперами Довірче управління фінансовими активами. Схеми колективного інвестування: інвестиційні та пенсійні фонди. Управління активами інвестиційних і пенсійних фондів.

Фінансові послуги депозитарних установ. Випуск та обіг депозитарних розписок. Посередництво при кредитуванні цінними паперами.

Ринок похідних фінансових інструментів

Обслуговування розрахункових операцій фінансовими посередниками.

Розміщення капіталу у фінансово-кредитних установах. Депозитні послуги. Послуги інвестиційних фондів грошового ринку. Ощадні операції.

Короткострокове кредитування. Види короткострокового кредитування. Міжбанківське кредитування.

Операції з інструментами грошового ринку. Операції з комерційними векселями. Сек'юритизація фінансових послуг на грошовому ринку. Операції з банківськими металами.

Державні фінансові інститути на грошовому ринку. Діяльність державного казначейства. Державні фінансово-кредитні установи. Операції з держав

Грошовий ринок і ринок банківських послуг

Сутність ринку банківських послуг. Фінансові послуги на ринку позичкового капіталу. Суб'єкти ринку позичкового капіталу. Інструменти ринку позичкового капіталу. Роль ринку позичкового капіталу в процесі трансформації накопичень в інвестиційні ресурси. Потреби споживачів послуг на ринку середньо- та довгострокових кредитів.

Валютний ринок

Конверсійні операції на валютному ринку. Ринок операцій СПОТ. Операції на форвардному ринку. Валютні ф'ючерси. Валютні опціони. Операції СВОП. Валютний арбітраж.

Міжнародні розрахунки. Основні форми міжнародних розрахунків. Інкасо. Акредитив. Банківський переказ. Розрахунки за допомогою блок-рахунків. Валютні клірингові розрахунки.

Фондова біржа та фондові операції

Основні послуги на фондовому ринку. Суб'єкти фондового ринку. Інструменти фондового ринку. Значення фондового ринку в процесі накопичення капіталу. Потреби споживачів послуг на фондовому ринку.

Фінанси підприємств

Основи фінансів підприємств

Поняття й сутність фінансів підприємств. Функції фінансів як внутрішня властивість і форма вияву їх сутності. Фінанси підприємств за умов формування ринкової економіки.

Сфери фінансових відносин підприємств. Фінансові відносини між підрозділами підприємств, між суб’єктами господарювання, з державою, з банками, страховими компаніями.

Грошові доходи, грошові фонди, фінансові ресурси підприємств. Методи й способи формування фінансових ресурсів. Джерела формування фінансових ресурсів. Внутрішні й зовнішні джерела. Власні, позичені та залучені кошти. Державне регулювання формування фінансових ресурсів підприємств.

Основи організації фінансів підприємств: саморегулювання, самоокупність, самофінансування.

Особливості організації фінансів залежно від форми власності, галузі економіки, організації бізнесу, сфери діяльності.

Фінансова діяльність підприємства. Зміст, завдання та організація фінансової роботи на підприємствах.

Грошові розрахунки підприємств

Сутність і значення грошових розрахунків у діяльності підприємств. Принципи організації розрахунків.

Порядок відкриття підприємствами розрахункового, поточного, валютного, позичкового, депозитного та інших рахунків у банку. Використання коштів з розрахункового рахунку.

Форми безготівкових розрахунків. Розрахунки платіжними дорученнями, платіжними вимогами-дорученнями, акредитивами, векселями, платіжними вимогами.

Розрахунки за надання факторингових послуг підприємствам. Вимоги до їх проведення й сфера використання.

Готівково-грошові розрахунки на підприємстві та сфера їх застосування. Організація грошово-готівкових розрахунків.

Розрахунково-платіжна дисципліна, її зміст і значення для забезпечення господарської

діяльності. Порядок пред'явлення претензій по розрахунках. Економічні й фінансові санкції у системі грошових розрахунків і платежів.

Грошові надходження підприємств

Економічна характеристика, склад і класифікація грошових надходжень підприємств.

Виручка від реалізації продукції (робіт, послуг). Фактори, які впливають на величину виручки. Особливості формування виручки від реалізації на підприємствах різних галузей економіки. Розрахунок та планування виручки.

Формування виручки від реалізації продукції в часі. Визначення моменту реалізації.

Розподіл виручки від реалізації продукції. Формування валового й чистого доходу.

Грошові надходження від іншої реалізації: основних засобів, матеріалів, нематеріальних активів, інші надходження.

Надходження від фінансових інвестицій: дивіденди від корпоративних прав, від державних цінних паперів. Проценти, нараховані підприємствам по депозитних рахунках.

Надходження коштів від здавання в оренду основних фондів, від застосованих фінансових санкцій.

Бюджетні дотації, субвенції. Отримання фінансової допомоги. Страхові відшкодування.

Формування і розподіл прибутку

Роль і місце прибутку в економіці підприємства. Склад балансового прибутку. Прибуток від реалізації товарної продукції. Прибуток від іншої реалізації. Позареалізаційні прибутки (збитки).

Рентабельність промислової продукції. Рентабельність виробництва.

Планування прибутку та рентабельності на промисловому підприємстві.

Розподіл прибутку. Система оподаткування промислових підприємств. Прибуток - основне джерело податків до державного балансу. Податок на прибуток. Прибуток як джерело виробничо-технічного розвитку підприємства, соціального розвитку трудового колективу та матеріального заохочування його працівників.

Порядок формування та використання фондів економічного стимулювання та резервних фондів.

Використання прибутку підприємством як суб'єктом ринку цінних паперів. Акціонерна діяльність підприємств.

Особливості фінансів і використання прибутку на орендних підприємствах.

Робота фінансової служби підприємства з контролю за використанням плану прибутків та сплатою податків до державного бюджету.

Взаємовідносини підприємств з державною податковою службою. Санкції за порушення законодавства України з оподаткування.

Фінансове забезпечення відтворення основних фондів

Формування фонду основних коштів за рахунок частини статутного фонду та за рахунок запозичених фінансових ресурсів.

Склад та структура основних коштів. Переоцінки основних коштів і їх роль у ринкових умовах діяльності підприємств.

Амортизаційний фонд, його планування і використання. Норми амортизаційних відрахувань на повне відновлення основних засобів.

Капітальні вкладення. Джерела та порядок фінансування капітальних вкладень. Переваги вкладів фінансових ресурсів у реконструкцію, технічне переозброєння, конверсію діючих підприємств перед новим будівництвом.

Фінансування капітального, середнього і поточного ремонту основних засобів.

Оборотні кошти та їх організація на підприємстві

Сутність і принцип організації оборотних коштів. Оборотні кошти як фінансові ресурси підприємств, вкладені в оборотні виробничі засоби і засоби обігу.

Власні і запозичені оборотні кошти, джерела їх формування.

Формування нормативу власних оборотних коштів як планової величини вкладень фінансових ресурсів підприємства у виробничі запаси, незавершене виробництво, інші елементи оборотних виробничих засобів і в готову продукцію. Методи нормування запасів сировини, матеріалів, палива, тари, запасних частин, незавершеного виробництва, готової продукції.

Планування та фінансування приросту нормативу власних оборотних кошів.

Поняття про раціональне використання оборотних коштів, показники ефективності використання оборотних коштів. Наднормативні запаси нормованих товарно-матеріальних цінностей та дебіторська заборгованість - основні канали позапланового відведення оборотних коштів.

Контроль фінансової служби підприємства за раціональним використанням оборотних коштів.

Кредитування підприємств

Суб'єктивна необхідність участі банківських кредитів у господарському обороті підприємств.

Кредитна система України. Комерційний бак і підприємство.

Договірні партнерські відносини підприємств з банками. Принципи кредитування. Короткотермінове кредитування в оборотні кошти і засоби обігу.

Кредитування підприємств комерційними банками в основні засоби (інвестиційні кредити).

Реалізація принципів забезпеченості, строковості та повортності кредитів в умовах ринкових відносин. Страхування кредитних ризиків.

Процентна політика банків. Проценти по короткотермінових банківських кредитах як елемент витрат на виробництво. Використання фінансових ресурсів підприємств на сплату процентів за інвестиційні кредити банків.

Методи обчислення ефективності банківських кредитів у складі фінансових ресурсів підприємств.

Оцінка фінансового стану підприємства

Оцінка фінансового стану підприємства, її необхідність і значення. Показники фінансового стану підприємства. Інформаційне забезпечення оцінки фінансового стану підприємства. Показники бухгалтерської звітності, які використовуються для оцінки фінансового стану.

Сутність ліквідності підприємства. Показники ліквідності та методика їх визначення. Оцінка показників ліквідності. Фактори, що впливають на стан ліквідності.

Сутність платоспроможності. Фактори, що впливають на платоспроможність підприємств. Методика їх визначення. Оцінка показників платоспроможності.

Фінансова стійкість підприємства, її сутність. Система показників фінансової стійкості підприємства, методика її розрахунку й оцінки.

Комплексна оцінка фінансового стану підприємства.

Фінансове планування на підприємствах

Зміст і завдання фінансового планування. Фінансове планування як процес визначення потреби підприємства у фінансових ресурсах.

Методи фінансового планування. Балансовий метод. Програмно-цільовий метод. Нормативний метод. Метод коефіцієнтів.

Інформаційна база фінансового планування. Аналіз фінансових показників звітного

періоду. Показники виробничо-господарської діяльності планового періоду як вихідна база для фінансового планування.

Фінансовий план як складова частина бізнес-плану. Зміст та структура фінансового плану підприємства (баланс доходів і видатків).

Розрахунок показників дохідної і видаткової частини фінансового плану. Виконання фінансового плану.

Зміст оперативного фінансового плану надходження коштів і здійснення платежів, його призначення.

Фінансова санація та банкрутство підприємств

Фінансова криза на підприємстві та причини її виникнення. Фінансова санація підприємств, її економічний зміст та порядок проведення. Санаційний аудит. Розробка програми санації. Фінансові джерела санації підприємств.

Внутрішньогосподарський механізм фінансової стабілізації.

Мобілізація внутрішніх фінансових джерел санації. Державна фінансова підтримка санації підприємства. Участь кредиторів у фінансовому оздоровленні боржника.

Санація реорганізацією (реструктуризацією). Приватизаційні аспекти санації суб’єктів господарювання.

Реалізація програми фінансової санації підприємства як окремий етап санаційного процесу.

Банкрутство підприємства: причини та наслідки. Приховане та фіктивне банкрутство.

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ СКЛАДАННЯ МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНОГО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Оцінювання результатів складання мультидисциплінарного атестаційного екзамену здійснюється у порядку, передбаченому прийнятою в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини системою контролю знань:

- за національною (4-бальною) шкалою: відмінно; добре; задовільно; незадовільно.
- за 100-бальною шкалою:

90 - 100 балів - відмінно - відмінне виконання з незначними помилками,

82 - 89 балів - добре - вище середніх стандартів, але з деякими помилками;

75 - 81 бали - добре - в цілому змістовна робота зі значними помилками;

69 - 74 бали - задовільно - чітко, але зі значними недоліками;

60 - 68 бали - задовільно - виконання відповідає мінімальним критеріям;

менше 60 балів - незадовільно.

Виконання всіх екзаменаційних завдань з мультидисциплінарного атестаційного екзамену є обов’язковим. Незадовільна оцінка з одного з екзаменаційних завдань є підставою для виставлення незадовільної оцінки за мультидисциплінарний атестаційний екзамен в цілому. Оцінки мультидисциплінарного атестаційного екзамену виставляє кожен член комісії. Підсумкова оцінка мультидисциплінарного атестаційного екзамену визначається як середня з позитивних оцінок за кожен вид екзаменаційних завдань. Рішення Екзаменаційної комісії про оцінку результатів навчання, виявлених при складанні екзамену, а також про присвоєння здобувачам вищої освіти кваліфікації та видання випускникам дипломів (загального зразка чи з відзнакою) приймається на закритому засіданні комісії відкритим голосуванням більшістю голосів членів комісії, які брали участь в її засіданні. За однакової кількості голосів голос Голови ЕК є вирішальним.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Арутюнян С. С., Добриніна Л. В. та інш. Фінансовий ринок: навчальний посібник / за ред. С. С. Арутюнян. Київ : Гуляєва В.М., 2018. 484 с.
2. Бедринець М. Д., Довгань Л. П. Фінанси підприємств: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 292 с.
3. Загородній А.Г. Ринок фінансових послуг. Львів: Бескид Біт, 2015. 543 с.
4. Ринок фінансових послуг: навч.посіб. / Арутюнян С.С., Іоргачова М.І. та ін.; за заг. ред. С.С. Арутюнян, М.І. Іоргачова. Харків: «Діса плюс», 2020. 312 с.
5. Фінанси підприємств: [навч. посіб] / Аранчій В. І., Чумак В. Д., Бражник Л. В. 2-ге вид., розшир. та доповн. Полтава: РВПДАА, 2018. 350 с.

Додаткова

1. Базецька Г. І., Суботовська Л. Г., Ткаченко Ю. В. Фінанси підприємства: планування та управління у виробничій сфері: навч. посіб. Харків: ХНАМГ, 2012. 292 с.
2. Коваленко М.А., Радванська Л.М., Лобанова Н.В., Шворoб Г.М. Ринок фінансових послуг. Херсон: Олді-плюс, 2014. 572 с.
3. Кузнецова Н.С., Назарчук І.Р. Ринок цінних паперів в Україні: Правові основи формування та функціонування. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
4. Ринок фінансових послуг: рейтингування суб’єктів господарювання: методичні рекомендації для складання рейтингів суб’єктів господарювання / За ред. Л.І. Гринь. К.: Видавництво Європейського університету, 2014. 110 с.